

საქართველოს აგრარულ საქმეებში მიმდინარე პროექტების ანალიზი*

ნინო რუხაია-მოსემვდელიშვილი

სსიპ დავით აღმაშენებლის სახელობის ეროვნული
თავდაცვის აკადემიის ასისიტენტ-პროფესორი
ninorukhaia@gmail.com

სტატიაში მოყვანილი და გაანალიზებულია ჩვენ მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგები საქართველოს აგრარულ სექტორში არსებულ ისეთ პრობლემებთან დაკავშირებით, როგორცაა მცირე და საშუალო ფერმერების განწყობა ფერმერული გაერთიანებების, კოოპერატივების, სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული მხარდამჭერი პროგრამებისა და განვითარების შესახებ. ნაშრომში ილუსტრირებულია, როგორ აღიქვამენ ფერმერები ზემოაღნიშნულ ინიციატივებს. ბოლოს შემოთავაზებულია ჩვენი აზრით, აუცილებელ ღონისძიებათ ნუსხა, რაც ხელს შეუწყობს აგრარული სექტორის სწრაფ განვითარებას, ფერმერთა ჩართულობის ამაღლებას და მნიშვნელოვნად გაზრდის რეგიონში მცხოვრებთა შემოსავლებს, შეამცირებს ქვეყანაში სოციალურად დაუცველთა რიცხვს და გამოათავისუფლებს საბიუჯეტო სახსრებს ეკონომიკის ზრდის სტიმულირებისათვის.

საკვანძო სიტყვები: ბიო-ნარმოება; კოოპერატივი; აგრო-ექსპორტი; აგრარული სექტორი; ფერმერთა განწყობა.

კვლევის ამოცანები, მიმართულებები და მეთოდები

ექსპორტის როლი და მნიშვნელობა ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში საყოველთაოდ ცნობილია და ამ ფონზე შემამოფოთებელია საერთაშორისო ვაჭრობაში საქართველოს მზარდი უარყოფითი სალდო. ეს მაშინ, როცა შედარებითი უპირატესობის მიხედვით, საქართველოს შეუძლია კონკურენტუნარიანი გახდეს აგროსასურსათო პროდუქტების წარმოების მიხედვით[1, გვ 6]. მაგრამ, დღეისათვის აგროსასურსათო სექტორში პროდუქტების უმეტესობა არაკონკურენტუნარიანია[2] და მწარმოებელთა 62%-ის აზრით, ამ სექტორში კონკურენციის განევა რთულია[3, გვ 103]. ამავე დროს, ევროპისა და აზიის ქვეყნებში საკმაოდ მაღალკონკურენტული სასურსათო ბაზრები ფუნქციონირებს. ამიტომ, ნებისმიერი ქვეყნისთვის, ასევე მწარმოებლისთვის მთავარი ამოცანაა ბაზრისათვის კონკურენტუნარიანი პროდუქტის მიწოდება [4,

1 * სტატია მომზადებულია სსიპ შოთა რუსთაველის სამეცნიერო ფონდის ახალგაზრდული გრანტის YS-2016-23 ფარგლებში.

გვ1]. წინა შრომებში შეთავაზებული გვქონდა აგრარული სექტორის მონყოფის მოდელი [5, გვ.104], რაც ხელს შეუწყობდა ქვეყანაში მაღალხარისხიანი და ბიო პროდუქტების წარმოებას, რომელზეც ძალიან მაღალია მოთხოვნა ევროკავშირის ქვეყნებში, მაგრამ, რამდენადაც ყველაზე ეფექტიანი მოდელების განვითარებისთვისაც კი აუცილებელია რომ არსებობდეს ძალა, რომელსაც სურს ამ გეგმაში მონაწილეობა და მისი განხორციელება, ჩვენ გადაწყვიტეთ მიმდინარე კვლევის ფარგლებში შეგვესწავლა ქართველი ფერმერების განწყობები და შეხედულებები აგრარული სფეროს პრობლემებზე, კოოპერაციასა და ექსპორტის შესაძლებლობებზე. ამასთან დაკავშირებით, ჩამოვაცალიბეთ შემდეგი ამოცანები:

1. დარგის ძირითადი სამუშაო ძალის- სოფლად და რეგიონებში მცხოვრები გლეხებისა და ფერმერების განწყობების და შეხედულებების ანალიზი. ამ კვლევამ მოგვცა ინფორმაცია რეგიონებში მოსახლეობის განწყობის შესახებ, უკვე განხორციელებულ პროექტებზე მათი შეხედულებების, ძლიერი და სუსტი მხარეების, სახელმწიფოსთან თანამშრომლობის სტიმულატორების და დამაბრკოლებელი ფაქტორების შესახებ. გარდა ამისა, ფოკუს-ჯგუფზე გამოვლინდა ახალი ტიპის სირთულეები და შესაძლებლობები;

2. მთავრობის მიერ უახლოეს წარსულში განხორციელებული აგრარული პროექტების შედეგების გამოკვლევა, ძირითადი სირთულეებისა და ხელისშემშლელი ფაქტორების გამოვლენა. აღნიშნული საკითხის შესახებ, ფაქტობრივად, აქამდე არ განხორციელებულა ადეკვატური სამეცნიერო კვლევა. ამ კვლევის შედეგად მივიღეთ ძალიან ფასეული ინფორმაცია იმის შესახებ, რამდენად ეფექტიანად რეაგირებს საზოგადოება და ფერმერები მთავრობის ინიციატივებზე, პროექტების რომელი კომპონენტი იყო უფრო ეფექტიანად გამოყენებადი ქართულ რეალობაში.

3. განვითარებულ ქვეყნებში აგრარული კლასტერების და სახელმწიფოსა და კერძო სექტორს შორის თანამშრომლობის მოდელების შესწავლა და მათი გამოცდილების მორგება ქართულ რეალობასთან.

საკითხის შესწავლისას გამოყენებულია მარკეტინგული და ემპირიული კვლევის მეთოდები:

- რეგიონებში ფერმერების გამოკითხვისათვის გამოვიყენეთ რაოდენობრივი კვლევის ინტერვიუების მეთოდი. თითოეულ რეგიონში შემთხვევითობის პრინციპით შეირჩა 10-10 ფერმერი/გლეხი.

- ჩატარდა 5 ჩაღრმავებული ინტერვიუ ფერმერთა გაერთიანებების წარმომადგენლებთან.

- დავამუშავეთ სოციალურ ქსელში გამოქვეყნებული არაერთი სტატია, ფერმერთა ბლოგები, ჯგუფური დისკუსიები და ა.შ.

- ჩავატარეთ ფოკუს-ჯგუფი, სადაც მონაწილეობას იღებდა სხვადასხვა აგრო-პროდუქტის მწარმოებელი 80-მდე ბიო-ფერმერი. განვიხილეთ კონკრეტულად ამ მიმართულების ძლიერი და სუსტი მხარეები, ექსპორტის მიმართ დაინტერესება, სახელმწიფო პროგრამების მნიშვნელობა და სხვა პრობლემური საკითხები.

- შევინანავლეთ FAO-ს მიერ მხარდაჭერილი აგრარული კლასტერების მოქმედების პრინციპები. აგრეთვე აგრარული კლასტერების მოქმედების სფერო და არეალი ლათინური ამერიკის, აზიისა და აფრიკის ქვეყნებში. ევროპის ერთიანი აგრარული პოლიტიკა და მისი შედეგები, წინააღმდეგობები და განვითარების ეტაპები;

- გავანალიზეთ ევროკავშირთან თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციების ანგარიშები; სტატისტიკური მასალები, ჩვენს ქვეყანაში განხორციელებული აგრარული პოლიტიკის შესახებ საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ სხვადასხვა დროს მომზადებული დასკვნები; კვლევის მიმდინარეობის ყველა ეტაპზე ვმონაწილეობდით საერთაშორისო სამეცნიერო ღონისძიებებში, სადაც განვიხილავდით უცხოელი ეკონომისტების ნაშრომებსა და ჩვენს შეხედულებებს კონკრეტულ პრობლემასთან დაკავშირებით.

- დავამუშავეთ სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციების ვებ-გვერდები, ფბ პლატფორმები და youtube არხები, საინფორმაციო საშუალებები (როგორც ონლაინ, ასევე ტელევიზიით გასული სიუჟეტები)

სხვადასხვა ელექტრონული გამოცემების აგრარული თემატიკის ბლოგები და ა.შ.

კვლევის ძირითადი შედეგები

გამოკითხვის შედეგად გამოიკვეთა რამდენიმე საინტერესო ტენდენცია: დღესდღეობით აგრარულ სექტორში წვრილი და ნაწილობრივ საშუალო (დაახლოებით 5-10 კაცს ასაქმებენ სეზონურად) ფერმერები არიან ადამიანები, რომლებიც ცხოვრობენ რეგიონში და მამა-პაპის მიწებს ამუშავენ (46%) ან ცხოვრობენ დედაქალაქში და ცდილობენ რეგიონში ააწყონ აგრო-ბიზნესი(34%). მხოლოდ 15%-ია იმ ადამიანთა რიცხვი, რომლებიც რეგიონში ცხოვრობენ და დაქირავებულ მუშა-ხელს ან მიწას იყენებენ. მკვეთრად განსხვავდება ამ სეგმენტების მიდგომაც ისეთი ფუნდამენტური საკითხების მიმართ, როგორიცაა ახალი ცოდნის შექმნა, სახელმწიფოს დახმარება და ა.შ.

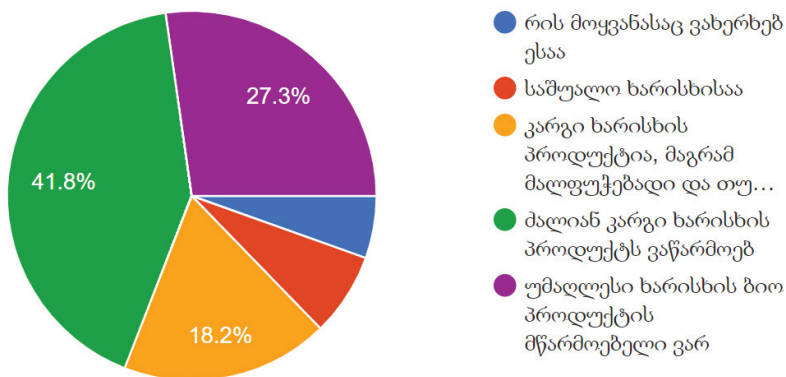
ადამიანების უმრავლესობა, რომლებიც მამაპაპისეულ მიწებს ამუშავენ, არ ცდილობენ წარმოებული პროდუქციის ხარისხის ამაღლებას (უფრო ხშირად დაფიქსირდა პასუხი, „ესაა რის მოყვანასაც ვახერხებ“), არ არიან დაინტერესებული ექსპორტით ან მიაჩნიათ, რომ ეს ფუფუნებაა, რომელსაც „ვერ შესწვდებიან“, ყველაზე კარგ შემთხვევაში კი უნდათ, რომ ტურისტებს მიჰყიდონ თავიანთი საქონელი. ამბობენ, რომ იციან სახელმწიფო დაფინანსების პროგრამების და იაფი აგრო-კრედიტის შესახებ, თუმცა, უმეტესობას არ უსარგებლია. ამის მიუხედავად, კითხვაზე, „თქვენი აზრით, როგორ უნდა დაგეხმაროთ სახელმწიფო ისე, რომ თქვენი ფერმა წარმატებულ ბიზნესად იქცეს?“- გვპასუხობდნენ, რომ უნდა გაუწიონ სუბსიდირება, დაეხმაროს სახელმწიფო პროდუქციის ჩაბარებაში, შეზღუდოს ზოგიერთი პროდუქციის იმპორტი თურქეთიდან ან დაუნესოს გადასახადები ფასის გასათანაბრებლად და ა.შ.

აბსოლუტურად განსხვავებული სურათია იმ ადამიანების პასუხებში, რომლებიც თბილისიდან რეგიონებში ეწევიან აგრარულ ბიზნესს, რაც ალბათ ლოგიკურიცაა. ამ ადამიანებმა წინასწარი გათვლით და გაცნობიერებულად დაინყეს აგრარული ბიზნესი და ცხადია, მეტად „კომერციული“ დამოკიდებულება აქვთ საქმის მიმართ.

კითხვაზე „როგორ შეაფასებდით თქვენ მიერ წარმოებულ პროდუქციას“, პასუხები ასე გადანაწილდა(იხ. დიაგრამა 1):

წარმოებული პროდუქციის ხარისხის შეფასება

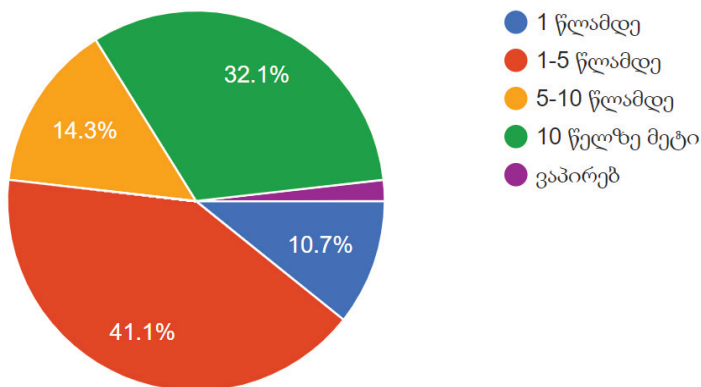
დიაგრამა 1.

მნიშვნელოვანია ისიც, რომ მათმა უმეტესობამ ბიზნესი არც თუ დიდი ხნის წინ დაიწყო (იხ. დიაგრამა 2):

აგრარული ბიზნესის გამოცდილება

დიაგრამა 2.

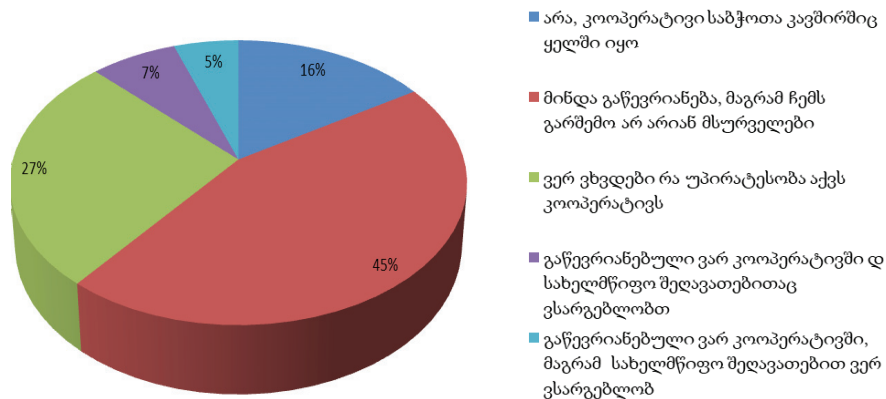
შესაბამისად, ბევრ მათგანს ჯერ მოგება არც კი მიუღია, მაგრამ მაინც თვლის, რომ წარმატებას მიაღწევს. თავისი საქმიანობა მათ თავად ასე შეაფასეს: გამოკითხულთა არც თუ მცირე ნაწილი-21% აწარმოებს მხოლოდ საკუთარი საქმიანობისათვის, რამდენადაც მისთვის საჭირო, უსაფრთხო პროდუქტი უბრალოდ არაა ბაზარზე. დიდია იმ ადამიანთა რიცხვიც (27%), რომლებიც თვლიან, რომ აგრარული წარმოება იმდენად მცირე მოგებას უტოვებს, რომ არ აძლევს ღირსეულად ცხოვრების საშუალებას, ამიტომ აქვთ სხვა, დამატებითი შემოსავალიც. მხოლოდ 20%-მდეა იმ ადამიანთა რიცხვი, რომელთაც წარმატებული აგრო-ბიზნესი აქვთ და ამით იღებენ სტაბილურ, ღირსეული ცხოვრებისათვის საჭირო შემოსავალს.

კიდევ ერთი ტენდენციაა ის, რომ თითქმის ყველა კითხვარში დაფიქსირდა რამდენიმე პასუხი კითხვაზე-„აგრარული სექტორის რომელ დარგში საქმიანობთ?“. როგორც ჩანს ადამიანები მინიმუმ 2-3 დარგის კომბინირებულად მოვლას ცდილობენ.

ჩვენთვის მოულოდნელი იყო კოოპერატივების შესახებ კითხვებზე მიღებული პასუხები: კითხვაზე, „ხართ თუ არა განევრებული კოოპერატივში?“, პასუხები ასე გადანაწილდა(იხ. დიაგრამა 4):

კოოპერატივების წევრობის შესახებ

დიაგრამა 4.

მკვეთრად უარყოფითია იმ ადამიანების პოზიციაც, ვინც უკვე არიან კოოპერატივის წევრები. ისინი აღნიშნავენ, რომ კოოპერატივში განევრებებამ არ გაუადვილა რეალიზაციის პროცესი, რაც მნიშვნელოვანი პრობლემაა მათთვის. დაახლოებით 10% თვლის, რომ მხოლოდ წარმოების პროცესი გააადვილა კოოპერატივმა. აბსოლუტური უმრავლესობა – 56% კი მიიჩნევს, რომ დიდი განსხვავება არაა და მათთვის არაფრისმომცემია კოოპერატივი.

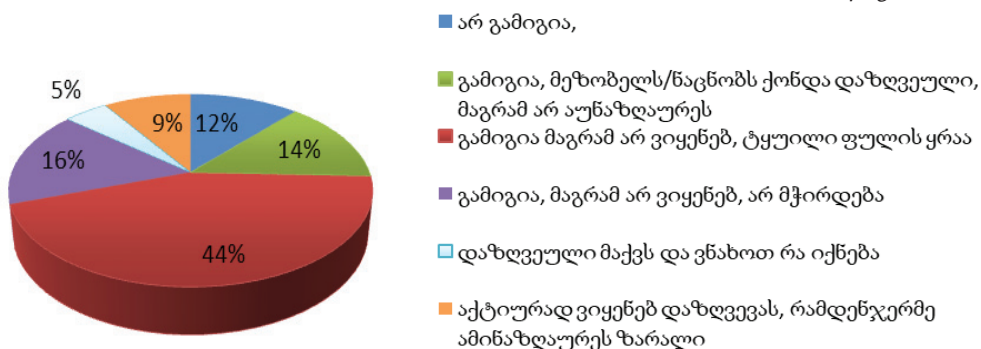
ვფიქრობ, ბევრის მანიშნებელია ის ფაქტიც, რომ გამოითხულთა 80%-ს გაუგია და იცნობს სახელმწიფო პროგრამებს. რომელთაგან ყველაზე ხშირად სახელდება:

- „ანარმოე საქართველოში“,
- „დანერგე მომავალი“,
- იაფი აგრო-კრედიტი,
- კოოპერატივების ხელშეწყობის პროგრამა.

თითქმის არავის დაუსახელებია „აგრო-დაზღვევის პროგრამა“, მაგრამ აშკარაა, რომ გამოკითხულთა უმეტესობა კარგად იცნობს მას. კითხვაზე, „იცით თუ არა სახელმწიფო დაზღვევის პროგრამის შესახებ?“, პასუხები ასე გამოიყურება(იხ. დიაგრამა 5):

სახელმწიფო დაზღვევის პროგრამის ცნობადობის შესახებ

დიაგრამა 5.

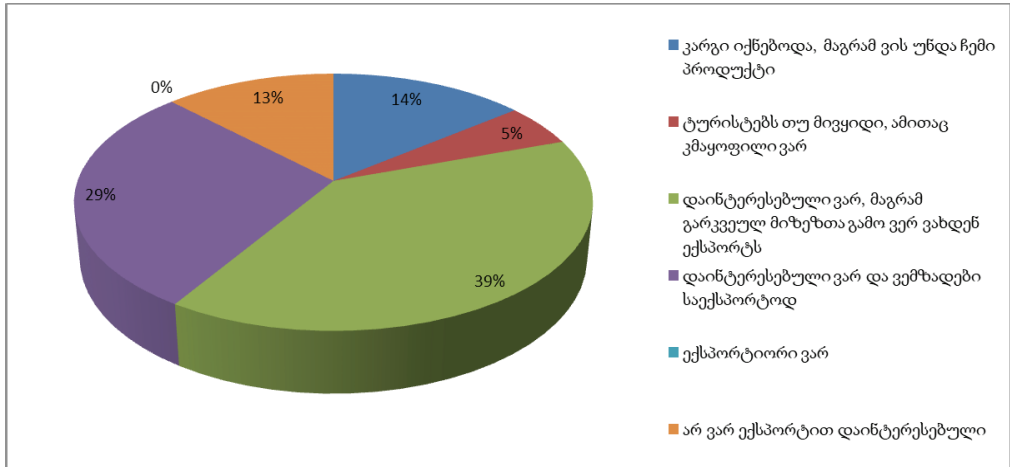
მხოლოდ 9%-ია კმაყოფილი დაზღვევით. დანაწილებები ან ვერ ინაზღაურებენ, ან იციან, რომ მეზობელმა ვერ აინაზღაურა, ან უბრალოდ თვლიან, რომ არ სჭირდებათ დაზღვევა.

ანალოგიური მდგომარეობაა პროექტის – „ანარმოე საქართველოში“, ირგვლივ. 44%-მა მიიღო მონაწილეობა და ვერ მოიპოვა დაფინანსება, 27%-მა „იცის რომ აზრი არ აქვს“ და ამიტომ არ შეაქვს პროექტი. 16% ფიქრობს, რომ „შეიძლება ცდა, მაგრამ არ სცალია ამ ეტაპზე“ და მხოლოდ 7%-ია კმაყოფილი აღნიშნული პროგრამით.

კვლევის ერთ-ერთი მიმართულება იყო ექსპორტი და მასთან დაკავშირებული პრობლემები. კითხვაზე – „ხართ თუ არა დაინტერესებული ექსპორტით“, პასუხები ასე გადანაწილდა(იხ. დიაგრამა 6):

ექსპორტით კმაყოფილება

დიაგრამა 6.

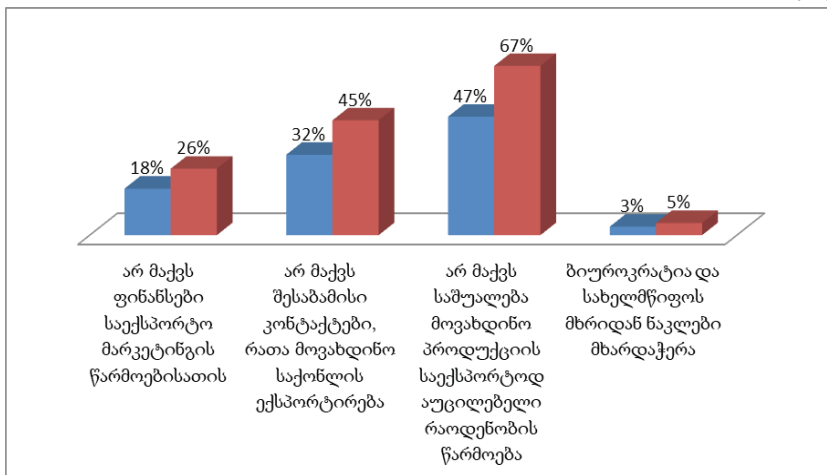

დამაფიქრებელია, რომ ჩვენს რესპონდენტებში არ აღმოჩნდა არცერთი ექსპორტიორი, მეტიც-დაახლოებით 30% სხვადასხვა მიზეზით არაა დაინტერესებული ექსპორტით. 40%-ს სურს მისი პროდუქციის საზღვარგარეთ გატანა, მაგრამ სხვადასხვა გარემოების გამო ვერ ახერხებს ექსპორტირებას და მხოლოდ 30%-ი აცხადებს, რომ დაინტერესებულია და ემზადება საექსპორტოდ.

მათთვის, ვინც დაინტერესებულია და ვერ ახერხებს პროდუქციის ექსპორტირებას, ხელისშემშლელი ფაქტორები ასეთია (იხ. დიაგრამა 7):

ექსპორტის ხელშემშლელი ფაქტორები

დიაგრამა 7.

დასკვნა და რეკომენდაციები

➤ იმის მიუხედავად, რომ დადებითი ტენდენციები თვალსაჩინოა, სახელმწიფო პროგრამებმა ვერ მიაღწია საყოველთაოობის იმ მიზანს, რისთვისაც იყო შექმნილი.

➤ სახელმწიფო პროგრამების ბენეფიციარების ძალიან დიდი უმრავლესობა ან დედაქალაქის მუდმივი მაცხოვრებელია, ან უკვე წარმატებული ფერმერი.

➤ მნიშვნელოვნად დიდია იმ კომპანიების/ფერმერების რიცხვი, რომლებმაც ისარგებლეს მხარდამჭერი პროგრამებით და მისი დასრულებისთანავე დატოვეს ბაზარი.

➤ ძალიან სუსტია კომუნიკაცია რეგიონში მცხოვრებ ადამიანებთან, შედეგად დღეს მცირე და საშუალო ფერმერები არ არიან მზად ჩაერთონ და ეფექტიანად გამოიყენონ სახელმწიფო ინიციატივები.

➤ ძალიან არაეფექტიანია აგრო-დაზღვევა (ხშირია კორუფციის შემთხვევები)

➤ სხვადასხვა მხარდამჭერ პროგრამას სხვადასხვა მოთხოვნა აქვს. მაგალითად, პროგრამა „აწარმოე საქართველოში“, მოითხოვს ამხანაგობად დარეგისტრირებას, რომელიც სხვა პროგრამისთვის შემდეგ არ არის მისაღები.

➤ ყველა ქვედარგში არის ინდივიდუალური პრობლემები, რაც წარმოების ეფექტიანობას მკვეთრად ამცირებს და მოითხოვს დამატებით რეგულირებას სახელმწიფოს მხრიდან.

➤ ძალიან ნელი ტემპით ვითარდება გადამამუშავებელი, სამაცივრე, სასაწყობო მეურნეობები (ამჟამად ყველა პროგრამა ამ მიმართულებით შეჩერებულია).

➤ საჭიროა დამატებითი მხარდამჭერა ინფრასტრუქტურის განვითარებისთვის.

➤ დარგში სპეციალისტების სერიოზული დეფიციტია.

➤ გარემოს დაბინძურებით საფრთხე ექმნება მიღებული პროდუქციის ხარისხს, რაც შემდგომ გასაყიდ ფასსა და მიზნობრივ ბაზრებზე მოქმედებს.

➤ მნიშვნელოვან პრობლემად რჩება გასაღების ბაზარი და ცვალებადი ფასები .

➤ ფერმერები თვლიან, რომ გადასახადებიც ძალიან მძიმე ტვირთია მათთვის (არა მარტო მოგების და საშემოსავლო, არამედ მიწის, წყლის და ა.შ.).

➤ ვერ ახერხებენ ქსელური მარკეტებში პროდუქციის შეტანას, ისევე საგადასახადო დაბეგვრის და დამატებითი საბანკო გარანტიების საჭიროების გამო.

დარგის ეფექტიანობის გაზრდა და კონკურენტუნარიანი პროდუქციის წარმოება არსებითად მასშტაბის ეფექტიანა შესაძლებელი და ამისათვის საჭიროა ისედაც მცირე სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები სრულად ჩაერთოს წარმოებაში. ამიტომ, ვფიქრობთ, გასაუმჯობესებელია კომუნიკაცია წვრილ და საშუალო ფერმერებთან, რეგიონებში მცხოვრებ ადამიანებსა და აგრო-მწარმოებლებთან. იმისთვის, რომ ეს ადამიანები მასობრივად ჩაერთონ სახელმწიფო პროგრამების განხორციელებაში. ამისთვის, ჩვენი აზრით, საჭიროა:

➤ მეტი ხელმისაწვდომი ინფორმაცია .

➤ არა ზოგადი ტრენინგები ბიზნესგეგმის წერის ტექნიკაზე, არამედ რეალურად „საქმეში ჩახედული“ კონსულტანტები, რათა დაეხმარონ მათ იურიდიული ფორმის შერჩევაში, წარმოების დაგეგმვაში (აგრარული კონსულტანტი) და სხვა.

➤ სათანადოდ უნიფიცირებული და ფერმერის ინტერესებზე მორგებული პროგრამები.

➤ მკვეთრად განსაზღვრული სტრატეგია სოფლის მეურნეობის პრიორიტეტების შესახებ, რომელიც არ შეიცვლება წელიწადში რამდენჯერმე.

საჭიროა ექსპორტზე ორიენტირებული აგრარული პოლიტიკის ჩამოყალიბება, რომელიც მოიცავს:

➤ გარემოს დაცვით ღონისძიებებს და პროდუქციის ხარისხის კონტროლის მაღალ სტანდარტებს.

➤ საყოველთაოდ ცნობილია, მაგრამ მაინც უნდა გავიმეოროთ – აუცილებელია სახელმწიფოს ჩართულობა მელიორაციის და აგრო-სპეციალისტების პრობლემის მოსაგვარებლად. ჩვენს კვლევაშიც ყველზე დასახელებადი და მნიშვნელოვანი პრობლემები იყო: აგრო-ტექნიკა, მელიორაცია და სპეციალისტების არ არსებობა.

➤ აუცილებელია ფერმერები დავარწმუნოთ კოოპერირების სარგებლიანობაში და აგრეთვე დასახვეწია გაერთიანებების ფორმები და საშუალებები.

მიგვაჩნია, რომ საქართველოსთვის ძალიან კარგი შესაძლებლობაა ისეთ მზარდ ბაზარზე შესვლა, როგორცაა ბიოლოგიურად სუფთა, მზარდ აგრო-პროდუქტების ბაზარზე. ამისთვის საჭიროა:

➤ ბიო-წარმოება გამოხადდეს პრიორიტეტად,

➤ მოხდეს ბიო-სერტიფიკატის მოპოვების სრული დაფინანსება,

➤ მოხდეს ფერმერებთან ამ საკითხის მასობრივი პოპულარიზება,

➤ სერტიფიცირებულ ბიო-მეურნეებს მიენიჭოთ ეროვნული განსმასხვავებელი ნიშანი (ლოგო),

➤ აუცილებელია შხამ-ქიმიკატებისა და პესტიციდების მოხმარების კონტროლი,

➤ ჩამოყალიბდეს კლასტერული ტიპის გაერთიანება, რომელიც იზრუნებს ხარისხიანი პროდუქციის მოძიებასა და საზღვარგარეთ ექსპორტირებისათვის საჭირო პროცედურებში დახმარებაზე.

➤ საჭიროა შეიქმნას შესაბამისი საკანონმდებლო რეგულაციები გარემოს დაცვის კუთხით (განსაკუთრებით პრობლემურია სარწყავი წყლის დაბინძურების საკითხი);

➤ მოხდეს ორგანული მწარმოებლების ნახალისება. მწარმოებელი ყოველთვის მონადინებულია, მიიღოს მაქსიმალური შემოსავალი და საკუთარი შრომით ღირსეულად ცხოვრების შესაძლებლობა. უარს არც საკანონმდებლო დონეზე დაცვისგან იტყვის, თუ მის კონკურენტებს ხელოვნურად შეზღუდავენ, მაგრამ თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკის პრინციპები, მომხმარებელთა ინტერესები და საერთაშორისო ეკონომიკური კავშირები პირიქით, ფართო და თავისუფალი კონკურენციის პრინცი-

პების გატარების აუცილებლობის წინაშე აყენებს მთავრობას. თუმცა, ევროპის აგრარული პოლიტიკის განვითარების ისტორია ადასტურებს, რომ სანყის ეტაპზე გარკვეული სახელმწიფო მხარდაჭერის გარეშე რეცესირებული დარგის განვითარების და საბაზრო, კონკურენტუნარიან მწარმოებლად გარდაქმნის შესაძლებლობა, ფაქტობრივად, არ არსებობს. სწორედ ამიტომ, აუცილებელია იმ “ოქროს შუალედის” პოვნა, რომლის ფარგლებშიც მოხდება ადგილობრივი წარმოების სტიმულირება და ფერმერთა ინტერესების დაცვა საერთაშორისო სამართლის ნორმების გათვალისწინებით და უცხოელ პარტნიორებთან დადებული ხელშეკრულებების პირობების თანახმად.

➤ ნებისმიერი ეკონომიკისათვის აგრო-წარმოების განვითარება უდავოდ ძალიან მნიშვნელოვანია, მაგრამ ექსპორტის სტიმულირებისა და უარყოფითი საერთაშორისო სავაჭრო ბალანსის დაძლევისათვის, ვფიქრობთ, აუცილებელია, მოხდეს არამხოლოდ ნედლეულის, არამედ უკვე გადამამუშავებული პროდუქციის ექსპორტირება. ნედლეულის არსებობა თავისთავად ქმნის გადამამუშავებელი მრეწველობის განვითარებისათვის საჭირო ნიადაგს, მაგრამ სანყის ეტაპზე აუცილებელია სახელმწიფოს მხრიდან მხარდაჭერა ისეთ საკითხებში, როგორცაა ნედლეულის ფასი: მწარმოებელს სურს იაფი ნედლეულის მოპოვება, ფერმერს კი ისეთი შემოსავლის მიღება, რომ ღირსეულად ცხოვრება შეძლოს... სწორედ ამ შემთხვევაშია აუცილებელი სახელმწიფო სუბსიდირება, გონივრულ მინიმუმამდე თანხის შევსება. ეს, ერთი მხრივ, გამოიწვევს წარმოების მოცულობის გაზრდას და მეორე მხრივ, ფერმერების სტიმულირებას წარმოების გაფართოებისა და თვითღირებულების შემცირებისაკენ.

ყოველივე ზემოთჩამოთვლილის განხორციელება უახლოესი რამდენიმე წლის განმავლობაში, გამოიწვევს დარგში კონკურენტუნარიანი პროდუქციის წარმოების მკვეთრ ინტენსიფიკაციას. ექსპორტის სტიმულირებისათვის აუცილებელია სახელმწიფო დაეხმაროს კერძო სექტორს წმინდა მარკეტინგული კუთხითაც და მის ხელთ არსებული ყველა არხის და რესურსის გამოყენებით მოახდინოს საქართველოს, როგორც მაღალხარისხიანი აგრარული პროდუქტის მწარმოებელი ქვეყნის პოზიციონირება მსოფლიო ბაზარზე. ამ მიზნის მისაღწევად აუცილებელი იქნება საექსპორტო პროდუქციის ხარისხის მკაცრი კონტროლი და ადგილწარმოშობის ფალსიფიკაციისაგან კომპანიების დაცვა. საბოლოოდ კი, ეს ღონისძიებები გამოიწვევს აგრარული სექტორის სწრაფ განვითარებას, ფერმერთა ჩართულობის ამაღლებას და მკვეთრად გაზრდის რეგიონში მცხოვრებთა შემოსავლებს, რაც შეამცირებს ქვეყანაში სოციალურად დაუცველთა რიცხვს და გამოათავისუფლებს საბიუჯეტო სახსრებს ეკონომიკის კიდევ უფრო მეტად სტიმულირებისათვის.

ლიტერატურა:

1. ხარაიშვილი ე. ლენის ბაზარი და მევენახეობა-მელვინეობის დივერსიფიკაციის კონკურენტული მოდელები საქართველოში. გამომცემლობა “უნივერსალი”, თბილისი, 2017 ISBN 978-9941-26-082-7.

2. ხარაიშვილი ე. კონკურენციისა და კონკურენტუნარიანობის პრობლემები საქართველოს აგროსასურსათო სექტორში. გამომცემლობა "უნივერსალი", თბილისი 2011.
3. ხარაიშვილი ე. მამარდაშვილი ფ. საქართველოს აგრარული პროდუქტების კონკურენტუნარობის შეფასება, ჟურნალი «ეკონომიკა», მაისი, 2009.
4. მენარმის სამაგიდო წიგნი, მენარმეობის მხარდამჭერი საერთაშორისო ცენტრი, ახალგაზრდა ეკონომისტთა ასოციაციის კვლევა, თბილისი, 2008.
5. განვითარების სტრატეგიები“ https://www.researchgate.net/profile/Eteri_Kharaishvili/publication/301204785_Competitive_Ability_of_Georgian_Hazelnut_and_Strategies_of_Production_Ability/links/570c950a08ae8883a1fff126/Competitive-Ability-of-Georgian-Hazelnut-and-Strategies-of-Production-Ability
6. The Ways of Increasing Profitability and Competitiveness of Farming in The Caucasus Region on Example of Georgia Republic <http://www.globalacademicinstitute.com/wp-content/uploads/2017-prague-conference-proceedings.pdf>
7. Nino Rukhaia-Mosemgvdlishvili. "How to sell"-Opportunity for small farmers to global market. International Academic Conference on Management, Economics, Business and Marketing, Vienna, Austria. https://books.google.ge/books?id=K4M_DwAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=iac+proceedings+2017&hl=ka&sa=X&ved=0ahUKEwjnrDOWfzeAhVDYVAKHdzwAYYQ6AEISzAF#v=onepage&q=iac%20proceedings%202017&f=false

Analysis of the Current Projects in the Georgian Agricultural Sector

Nino Rukhaia-Mosemgvdlishvili,

Assistant Professor at

David Agmashenebeli National Defence Academy

nino.rukhaia@gmail.com

As the results of the survey show, small and medium farmers are not ready to engage and effectively use state initiatives, grant projects or other activities. This is confirmed by the fact that all the supporting projects are still used by medium and large farmers, or those persons who were engaged in a certain business-activity and wanted to expand it. Theoretically, it is not bad and may be good on one hand, but the efficient development of the field is possible only through the scale effect and for this it is necessary to have small agricultural lands in full engagement. Therefore, we believe that it is necessary to improve communication with small and medium-sized farmers, with people living in the regions and agro-producers. In order to make these people massively engage in state programs, they need: more information in their understandable language; not general trainings on the design of the business plan, but experienced consultants to help them in the selection of legal forms, planning in production (agricultural consultant), etc.

In addition, during our empirical research, one more flaw was identified – different projects initiated by the state, which actually have one and the same targeted segments, require different legal forms of registration which causes more confusion among the peasants and strengthens their alienation from common initiatives. Uniformity of such type of activities is necessary.

Farmers should be convinced of the necessity of cooperatives and also the forms and means of the unions are to be elaborated. In our previous studies we published an agrarian cluster model [6, p. 111], which in our view is a more efficient way to unite. However, in the focus group, the research showed that farmers are not nearly ready to participate in similar “experiments”.

The most important – the way of the country’s development should be the production of bio (organic) products that will be exported to the European market. The European consumer is certain about product quality standards and along with the increase of living standards the demand for ecologically clean food products continues to grow. This is not a very fast market, as the resource for producing fresh products is limited, which in our opinion can become a competitive advantage for Georgia. In the case of correct agricultural and export policy, this will be a real, stable and profitable niche for Georgian products.

Promotion of bio-production development should be carried out through the farmers’ monetary compensation for environmental and sustainable development activities, setting premiums for non-use of chemical fertilizers, and most importantly, through the setting of high subsidized price on ripened products. The subsidized price should be set on products that have export potential. Decision on setting the price should be made on the basis of special studies and the demand of associations. In addition, the price should be reimbursed only when handing raw material in the processing plant. Formation of the market price should usually be made according to market laws.

Keywords: Bio-Production; Cooperative; Agro-Expor; Agrarian Sector; Farmers’ Disposition.

JEL Codes: Q10, Q11, Q13,